

Prikaz

Rukopis primljen 18. 6. 2025.

Prihvaćen za tisak 20. 6. 2025.

<https://doi.org/10.22210/govor.2025.42.06>**Marija Malnar Jurišić***mmalnar@ffzg.unizg.hr*

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Hrvatska

Kako zapisati zvuk? O knjizi *Fonetska transkripcija* – Ines Carović i Damir Horga. Zagreb, Ibis grafika, 2025.

Ove je godine, u nakladi izdavačke kuće Ibis grafika i pod uredničkom palicom Krešimira Krnica svjetlo dana ugledala knjiga *Fonetska transkripcija*, autora Ines Carović i Damira Horge. Profesor i nasljednica ujedinili su svoje snage i iznjedrili knjigu koju su mnogi dugo čekali, knjigu koja je mnogima od nas odgovorila na važna pitanja o procesu “pretvaranja govora u zapis” (str. VII), to jest o bilježenju govora i svih izgovornih nijansi koje slušanjem ovjeravamo.

Knjiga nas, nakon *Uvoda*, kroz 14 glavnih poglavlja provodi kroz više razina komunikacije, s osobitim naglaskom na onu pisanu, tj. na fonetsku transkripciju. S obzirom na to da je i zapis govora ono što je posljedica komunikacije, odnosno odašiljanja i primanja obavijesti, u poglavlju nazvanom upravo *Komunikacija* (1–27), upoznajemo se s komunikacijskim procesima. Upozoravaju nas autori na, primjerice, različite komunikacijske modele, kao što su de Saussureov, Škarićev ili Jakobsonov, na odašiljanje i prijenos signala kroz kanal ili, pak, na moguću buku koja nas može omesti. Poglavlje *Fonetska transkripcija i znanost o znakovima: semiotika i semiologija* (29–53) provodi nas kroz “složene odnose između fonetske transkripcije i znanosti o znakovima, semiotike i semiologije” (str. 29). Progovara se ovdje tako o razvoju spomenutih disciplina, tj. povijesti propitivanja jezičnoga znaka, počevši od Platona i Aristotela pa sve do de Saussurea ili Frane Petrića. Poglavlje završava upravo promatranjem transkripcijskih znakova kao simbola, pri čemu autori zaključuju da “[f]onetska transkripcija, kao konkretan primjer semiotičkog sustava, doprinosi preciznosti i jednoznačnosti u prijenosu govora u pisanom obliku, čime osigurava važnu poveznicu između akustičkog i grafičkog plana jezika” (str. 53). Autori nisu propustili posvetiti poglavlje ni razvoju pisma (55–70), tog specifičnog “ključnog izuma koji je transformirao ljudsku komunikaciju” (str. 55) i pomoću kojeg se

u konačnici oblikuje i fonetska transkripcija. Od embrionalnog pisma, preko piktografije i ideografije, analitičkih prijelaznih pisama pa sve do fonetskih pisama – autori nam daju cjelovit i sustavan uvid u razvoj pisama od “skromnih početaka (...) do sofisticiranih alfabetskih sustava” (str. 70). Razvoj pisma dovodi nas do suvremenog pristupa u bilježenju i analizi govora – do instrumentno potpomognute fonetske transkripcije kojoj je posvećeno sljedeće poglavlje (71–87). I ovdje se daje pregled različitih metoda vizualiziranja govora, od kimografije, preko palatografije, labiografije, korištenja rendgena i sonografa, pa sve do suvremenih metoda vizualnog prikaza organa koje se počinju primjenjivati krajem 20. stoljeća. Autori precizno, uz korištenje slikovnih priloga, objašnjavaju različite tehnike istraživanja artikulacije, ističući pritom elektropalatografiju i ultrazvuk kao česte tehnike koje se upotrebljavaju i na Odsjeku za fonetiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Kroz poglavlje *Grafičko bilježenje govora transkripcijom* (89–95), u kojemu se govori o preciznom mapiranju složenih govornih struktura, autori nas dovode do *Međunarodne fonetske abecede (IPA)* (97–108), sustava “koji predstavlja standardizirani način bilježenja glasova svih jezika na svijetu” (str. 97). Govori se tako o povijesti Međunarodnog fonetskog društva, o njihovom časopisu, ali i o hrvatskom *Govoru* – jedinom znanstvenom časopisu u Hrvatskoj koji je specijaliziran za istraživanja govora i koji bez ikakve sumnje, zbog svoje vrsnosti i specifičnosti, zaslužuje biti posebno istaknut u ovoj knjizi. Temelji međunarodne fonetske abecede, najavljeni u spomenutom poglavlju, dalje se detaljnije obrađuju kroz poglavlja koja slijede i koja, upravo zbog važnosti i zastupljenosti IPA-e u suvremenoj fonetskoj znanosti, zasebno prikazuju njezina *Načela* (109–121) i *Tablice* (123–145). Tako se, primjerice, kroz prikaz vokalskog trapeza, ali i konsonantskih tablica te dijakritičkih znakova i suprasegmentnih transkripcijskih znakova, pokazuje kako se pomoću IPA-e može bilježiti sva raznolikost govornih ostvarenja, a autori komentiraju i principe kojima se dolazilo do svojevrsnog pozicioniranja u tablice. Nakon kratkog osvrta na IPA brajicu (147–151), sustav koji čitanje i pisanje IPA-e omogućuje slijepim i slabovidnim osobama, autori nas uvode i u primjenu međunarodne fonetske abecede za hrvatski jezik (153–157), pritom skrećući pozornost na važnost kontinuirana i temeljita istraživanja i revizije dosadašnjih opisa (npr. vokalski trapez prema Landau i sur. iz 1999. i onaj osuvremenjeni koji su na temelju recentnih istraživanja 2016. oblikovali, tj. ažurirali Horga i Liker). S obzirom na to da u hrvatskoj jezičnoj tradiciji (su)postoje različiti načini transkripcije koji se i danas rabe, na primjer Škarićeva transkripcija, transkripcija pomoću ZRCole ili MUSA transkripcija, autori nas upoznaju i s njima (159–167), jasno ističući i uzimajući u obzir razlike među disciplinama koje se ogledaju u različitim principima bilježenja i samome pristupu,

pritom, što je važno istaknuti, ne preferirajući ni jednu od njih. Poglavlje *Nenaglasnice i obvezna asimilacijska pravila u hrvatskom jeziku* (169–194) odmiče se od bilježenja pojedinih izoliranih glasova te se ovdje progovara o asimilacijskim pravilima u povezanome govoru. Ovjeravaju se različita jednačenja do kojih dolazi u hrvatskome jeziku, kao što je, primjerice, izgovaranje [n] kao [m] ispred [p], [b] i [m] (o čemu svjedoče primjeri [jedamput] ili [ombi]), izjednačavanje po napetosti ili palatalizacija /c/, /z/, /s/ ispred nepčanih polupregradnih konsonanata. Prilaže se ovdje i tablica u kojoj se prikazuje razlika transkripcijskih znakova u IPA-i i transkripcije prema Škariću, a iznimno je korisna i *Vježbenica* koja kroz pomno i sustavno osmišljena pitanja i zadatke čitatelju omogućuje praktičnu primjenu teorijskoga znanja. Prije zaključnih misli (205), kazala pojmova (207–209), iscrpne literature od dvjestotinjak bibliografskih jedinica (211–225) te priloga (226–246), autori nas upoznaju i s transkripcijom atipičnoga i patološkoga govora (195–204) te ističu važnost fonetske transkripcije u okviru logopedije, tj. dijagnostike i govorne terapije. Donose tako i objašnjavaju tablice s proširenim znakovima pomoću kojih je moguće bilježiti različit spektar govornih patologija.

Možemo zaključiti da objava knjige *Fonetska transkripcija* predstavlja iznimno važan doprinos ne samo fonetici, nego i lingvistici, ali i filologiji općenito. Zahvaljujući Ines Carović i Damiru Horgi, fonetska je transkripcija na hrvatskome jeziku i za hrvatski jezik napokon doživjela svoje ukoričeno izdanje. Knjigom koja sustavno i iz različitih aspekata promatra proces pretvaranja *zvučnog* u *pisano* autori su trajno osigurali pouzdan izvor za daljnja transkribiranja, ali dopustili i vlastita analiziranja. Dali su nam terminologiju, kronologiju, obuhvatili sve dosadašnje metode, utvrdili napredak, upozorili na probleme, te nam tako dali temelj koji je vjerodostojan i siguran alat za samostalan pristup bilježenju govora. U tome pronalazim i didaktičku svrhu ove knjige koja će, bez ikakve sumnje, biti ključna literatura svakog studenta fonetike, ali i već dobro uhodanog i iskusnog fonetičara. Usto, sigurna sam da će za ovom knjigom posegnuti svatko tko traga za pomoći u određivanju “pravoga” znaka ili “prave” metode bilježenja te svatko koga zanima govor i jezik u cjelini.

Nakraju, ostaje mi samo čestitati autorima i zahvaliti im na ovom važnom doprinosu hrvatskom jezikoslovlju i hrvatskoj znanosti. Ono o čemu se nerijetko raspravljalo, o čemu se govorilo, vrlo ste uspješno oblikovali u vrijednu monografiju i zato – hvala vam što ste *govor* tako uspješno pretočili u *zapis*!

